

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Podvody na seniorech – prevence a řešení problému
v kontextu sociální práce**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: [Sociální práce](#)

Autor: Tereza Turková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. et Mgr. Tomáš Zdechovský, MBA

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Podvody na seniorech – prevence a řešení problému v kontextu sociální práce*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 8.8.2023

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. et Mgr. et Mgr. Tomáši Zdechovskému, MBA za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl v průběhu jejího zpracování.

Podvody na seniorech – prevence a řešení problému v kontextu sociální práce

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá podvody na seniorech a prevencí z pohledu sociálních pracovníků a policistů. Cílem práce je zjistit, jak vypadá v současné době prevence ze strany sociálních pracovníků a Policie ČR. Cílem práce je také zjistit, jaký druh podvodu se vyskytuje nejčastěji.

Teoretická část práce obsahuje definice základních pojmů, které s tímto tématem souvisí. Definovány byly pomocí odborné literatury. Popsány jsou známé druhy podvodů, které pachatelé využívají.

Praktická část byla zpracována formou kvalitativního výzkumu. Jako technika byl použit strukturovaný rozhovor. Rozhovory byly provedeny s policisty z oddělení tisku a prevence z Jihočeského kraje. Dále byly rozhovory vedeny se sociálními pracovníky, kteří pracují v sociálních službách zaměřených na tuto problematiku.

Výzkumem bylo zjištěno, že se mezi podvody stále vyskytují ty nejznámější (podomní prodej, předváděcí akce), ale čím dál tím více se objevují podvody v internetovém prostředí. S těmi se častěji setkávají policisté. Prevence proti podvodům existuje v široké míře. Policie ČR pořádá různé akce, stejně jako sociální služby nebo město samotné. Z rozhovorů vyplývá, že žádnou prevenci se nedá považovat jako stoprocentně dostatečnou nebo úspěšnou, neboť to vždy záleží na samotných seniorech.

Tato bakalářská práce může sloužit jako informační materiál jak pro sociální pracovníky, Policii ČR, ale i pro veřejnost.

Klíčová slova

senior; stárnutí; stáří; podvod; sociální práce; Policie ČR; druhy podvodů; prevence; trestný čin; oběť trestného činu; pachatel trestného činu; viktimologie

Název bakalářské/diplomové práce v anglickém jazyce

Abstract

This bachelor thesis deals with fraud against the elderly and prevention from the perspective of social workers and police officers. The aim of the thesis is to find out what the current prevention by social workers and the Police looks like. The aim of the thesis is also to find out what kind of fraud occurs most often.

The theoretical part of the thesis contains definitions of basic terms related to this topic. They were defined with the help of professional literature. The known types of under-fraud used by the perpetrators are described.

The practical part was prepared in the form of qualitative research. Semi-structured interview was used as a technique. The interviews were conducted with police officers from the Press and Prevention Department of the South Bohemia Region. Furthermore, interviews were conducted with social workers working in social services focused on this issue.

The research revealed that the most well-known scams (door-to-door sales, demonstration events) are still present, but more and more scams are occurring in the Internet environment. These are more frequently encountered by police officers. Prevention of fraud exists on a wide scale. The police organise various events, as do social services or the city itself. The interviews show that no prevention can be considered 100% sufficient or successful, as it always depends on the seniors themselves.

This bachelor thesis can serve as an informative material for social workers, the Police as well as for the public.

Key words

senior; aging; old age; fraud; social work; Police of the Czech Republic; types of fraud; prevention; crime; victim of crime; perpetrator of crime; victimology

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Stárnutí a stáří	9
1.1 Dělení stáří	9
1.2 Senior	10
1.3 Sociologicko-ekonomické hledisko	10
1.4 Demografické stárnutí	11
2 Viktimologie	12
2.1 Viktimologie	12
2.2 Viktimizace	12
2.2.1 Možné faktory ovlivňující viktimizaci starších osob	13
2.3 Protiprávní jednání	13
2.3.1 Trestný čin	13
2.3.2 Trestní odpovědnost	14
2.4 Oběť trestného činu	14
2.4.1 Práva obětí	15
2.5 Pachatel trestného činu.....	16
2.6 Podvod.....	16
2.6.1 Druhy podvodů	17
2.6.2 Podvod na seniorech.....	18
2.6.3 Podomní prodej	19
2.6.4 Předváděcí akce	19
2.6.5 Telefonické podvody	19
2.6.6 Charitativní žádosti.....	20
3 Prevence.....	21
3.1 Prevence podvodů na seniorech	21
4 Sociální práce.....	23
4.2 Působnost	23
4.3 Sociální služby	24
4.4 Sociální pracovník.....	24
4.4.1 Etický kodex sociálního pracovníka.....	25

4.5 Zařízení sociálních služeb	25
4.5.1 Základní činnosti poskytování sociálních služeb	25
PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 Cíl práce, výzkumné otázky.....	26
6 Design výzkumu	27
6.1 Metody výzkumu a techniky sběru dat	27
6.2 Zásady tvoření otázek	28
6.3 Výzkumný soubor	29
6.4. Analýza dat.....	30
6.5. Etika výzkumu	30
7 Výsledky	31
7.1 Policie České republiky.....	31
7.2 Sociální pracovníci.....	35
7.3 Výzkumné otázky – výsledky	43
7.4 Cíle práce – výsledky	44
8 Diskuse.....	45
9 Závěr	48
Bibliografie	50
Seznam diagramů.....	54

Úvod

Stárnutí, stáří, senior, staří lidé – to vše jsou pojmy, které jsou čím dál častěji skloňovány. Je to zapříčiněno tím, že naše populace stárne a zvyšuje se tzv. index stáří. Tento problém se netýká jen České republiky, ale postihuje všechny vyspělé země. Důvodů může být hned několik. Např. se zvyšuje věk dožití, který je ovlivňován zlepšením lékařské péče.

Senioři bývají často obětmi trestných činů. Pachatelé využívají jejich zranitelnost. Senioři jsou často příliš důvěřiví, nemusí být již v dobrém zdravotním stavu nebo nemají dostatečné sociální zázemí, což z nich dělá snadný cíl. Ve velké části případů se jedná o krádeže nebo podvody.

Právě podvody na seniorech se zabývá tato bakalářská práce. Definiuje pojmy senior, stáří, stárnutí, podvod, trestný čin, kdo je obětí a kdo pachatelem trestného činu, jaké pachatelům hrozí tresty.

Takzvaní šmejdi využívají nejrůznější metody, jak z důvěřivých seniorů vylákat jejich finanční prostředky. Bývají to předváděcí akce, kdy seniory vezmou na nějaký výlet, kde jim pak vnucují své produkty za vysoké ceny a nutí je podepsat nevýhodné smlouvy. S tím souvisí i podomní prodej nebo telefonické rozhovory, které jsou stále populárnější, nemusí být navíc zaměřeny pouze na seniory.

Cílem práce je zjistit, jak v současné době vypadá prevence proti těmto podvodům ze strany jak Policie ČR, tak i ze strany sociálních služeb (odbor sociálních věcí, město jako takové nebo občanské poradny). Jakými způsoby mohou senioři získávat informace, kde je najdou, jakou formou jim mohou být předávány.

Dalším cílem práce je zjistit jaký typ podvodu na seniorech je nejčastější. Vede podomní prodej, předváděcí akce nebo je to jiný, nový druh podvodů?

TEORETICKÁ ČÁST

1. Stárnutí a stáří

Tato kapitola obsahuje vymezení pojmů stárnutí a stáří. Definuje také rozdíly mezi těmito pojmy.

Stárnutí – přirozený fyziologický proces – nelze opakovat, zvrátit ani vrátit. Tento proces zasáhne všechny živé organismy (Topinková a Neuwirth, 1995).

Podle Příbyla (2015) je stárnutí ovlivněno celou řadou vnějších a vnitřních faktorů. Genetická a psychická výbava jedince se řadí mezi ty vnitřní. Pracovní prostředí, životní a rodinné prostředí a také způsob života mezi ty vnější (Příbyl, 2015).

Čevela (2011) doplňuje, že se morfologicky jedná o fyziologickou atrofii přiměřenou věku. Z pohledu funkčnosti jde o zhoršení vlastností, ubývání rezerv a funkcí nebo zhoršení reakcí či změnu biorytmů, kam patří např. spánek. Toto vede ke znevýhodnění organismu, který se dostává za svůj zenit. Dochází ke zhoršení zdraví, výkonnosti a odolnosti k zátěži. Naopak přibývat mohou psychické problémy (Čevela et al., 2011).

Podle Zavázalové (2001) je stáří považováno jako výsledek procesu stárnutí. Je individuální, u každého jedince může probíhat jinak (Zavázalová, 2001).

Podle Čevely (2011) je stáří poslední etapou završující lidský život. Na stáří mají vliv: biologická involuce, projevy a důsledky úrazů a chorob, životním stylem, vlivy fyzického i sociálního prostředí nebo psychický stav (Čevela et al., 2011).

1.1 Dělení stáří

Podle Mühlpachra (2005) se stáří člení na tyto tři kategorie: kalendářní, biologické a sociální. Kalendářní stáří určuje stáří podle věku. Staří lidé jsou ti, co již dosáhli nějakého věku. Hranice je stále posouvána směrem nahoru. Zvedá se tedy i věk odchodu do důchodu. Zvyšuje se podíl seniorů. Sociální stáří je úzce propojeno se sociálními změnami v životě člověka, především s odchodem do důchodu. Mění se sociální role, způsob života, může klesat životní úroveň. Chápeme to jako sociální událost (Mühlpachr, 2005).

Biologické stáří shledává starým takového člověka, kterého organismus dosáhl určitých nezvratných změn. Tyto změny mohou vést k nemocem nebo smrti (Čevela et al., 2011).

1.2 Senior

Sak a Kolesárová (2012) chápou seniorem člověka, který se nachází v završující životní fázi. Má specifické společenské postavení (Sak a Kolesárová, 2012).

Mühlpachr (2005) dělí seniory podle věku, tedy podle kalendářního stáří. Seniory spadající věkem do rozmezí 65–74 let označuje jako mladé seniory. Senioři mezi 75. - 84. rokem života jsou staří senioři. Ti, kteří se dožijí věku 85 let a výše mají označení velmi staří senioři (Mühlpachr, 2005).

Čevela et al. (2011) člení seniory podobně s tím, že je to převážně jen formální rozdělení. Do počínajícího stáří řadí seniory mezi 60./65. - 74. rokem života. U těchto seniorů převažuje snaha o pracovní uplatnění nebo o seberealizaci. Vlastní stáří prožívají ti, kteří svým věkem patří do kategorie 75–84/89 roků. Zde se už mohou vyskytovat zdravotní potíže. Přichází zvýšení rizika ovdovění. Poslední kategorií je dlouhověkost, kam spadají lidé, kteří dosáhnou věku nad 85/89 let (Čevela et al., 2011).

Čevela et al. (2011) bere jako důležitější fyzický stav člověka. Dělí je následovně:

- **Elitní** – ti jsou schopni podávat extrémní výkony do vysokého věku;
- **Zdatní** – zvládají žít v náročném prostředí, nevadí jim ani náročné pohybové nebo pracovní aktivity;
- **Nezávislí** – žijí běžným životem a nedělají jim problém jeho nároky, snížená míra funkčních rezerv a potencionálu zdraví;
- **Křehcí** – labilní funkční a zdravotní stav, nutné intervence;
- **Závislí** – nízká míra zdraví, vyžadují péči a podporu druhé osoby;
- **Zcela závislí** – nutná ošetrovatelská péče nebo pečovatelská služba, často trvalý dohled;
- **Umírající** – paliativní péče (ibidem).

1.3 Sociologicko-ekonomické hledisko

Podle Hrozenské a Dvořáčkové (2013) vede stárnutí populace z hlediska sociologicko-ekonomického k nedostatečnému naplnění fondů pojišťoven. Tomu pomáhá i snížení porodnosti. Zároveň vede ke zvýšení požadavků na vyplacení důchodů (Hrozenská a Dvořáčková, 2013).

1.4 Demografické stárnutí

Svobodová (2011) na webu demografie.info.cz říká, že demografické stárnutí se stává jednou z nejzávažnějších a nejdiskutovanějších otázek společnosti, neboť již postihuje všechny vyspělé země. Podíl starších osob v populaci bude dále narůstat, a to výrazně. Ve svém článku dále uvádí, že populační proces je komplexní proces a zasahuje do několika oblastí. Demografické stárnutí a jeho problematiku označuje jako širokou (Svobodová, 2004-2014).

2 Viktimologie

Tato kapitola obsahuje vymezení pojmů viktimologie, faktory, které ji ovlivňují, protiprávní jednání, trestný čin, oběť trestného činu a jejich práva, pachatel trestného činu a podvod a jeho druhy.

2.1 Viktimologie

Velikovská (2016) říká, že viktimologie je vědním oborem zabývajícím se oběťmi (Velikovská, 2016).

Čírtková (2006) definuje viktimologii také jako nauku o obětech, které zkoumá pomocí vědy. Předmětem zkoumání je také role oběti v motivaci pachatele a v průběhu trestného činu (Čírtková, 2006).

Velikovská (2016) dále upozorňuje na pojem viktimnost. Jedná o pojem označující disponovanost, predispozice k tomu, aby se z jednotlivce nebo skupiny stala oběť trestného činu (Velikovská, 2016).

Podle Roubalové (2019) je viktimologie stále často brána jako součást kriminologie. Na rozdíl od kriminologie je ale středem zájmu oběť nikoli pachatel (Roubalová et al., 2019).

2.2 Viktimizace

Viktimizace je podle Roubalové (2019) důležitým pojmem v rámci viktimologie. Je tím myšlen dynamický proces, během kterého se z potenciální oběti stává oběť reálná. Proces má vliv na vztah pachatele a oběti, ale také na chování oběti nebo míru viktimnosti. Tento proces je dělen na primární, sekundární a terciální viktimizaci (Roubalová et al., 2019).

Primární viktimizaci vysvětluje Velikovská (2016) jako bezprostřední poškození. Důsledkem tohoto poškození se člověk stane obětí (Velikovská, 2016). Roubalová (2019) pojmenovává takovéto důsledky jako primární újmu. Ta může mít formu materiální, fyzickou či psychickou. Jako sekundární a terciální viktimizaci označuje reakce okolí po skočení trestného činu. Zde hraje hlavní roli okolí oběti (Roubalová et al., 2019).

2.2.1 Možné faktory ovlivňující viktimizaci starších osob

Vědci se snaží identifikovat nejvíce ohrožené seniory tím, že se pokoušejí určit demografické a individuální rizikové faktory. Tito vědci přišli na několik klíčových rizik. Jedná se o přílišnou důvěřivost, psychickou zranitelnost, sociální izolace, základní znalosti, informační gramotnost a ochota riskovat. Ty vedou ke větší zranitelnosti seniorů, neboť tyto faktory ovlivňují jejich rozhodování nebo mění jejich emoce a motivaci (Shao et al., 2019).

Tentýž článek tato rizika dále rozvádí. Přílišnou důvěřivost označují jako hlavní faktor zranitelnosti vůči podvodům. Studie podle tohoto článku zjistily větší důvěřivost starších osob oproti mladším osobám. Starší osoby mají tendenci příliš důvěřovat, tudíž se mohou stát snadněji obětí podvodů, podvodného jednání nebo podvádění. Deprese, negativní životní události nebo nízká míra naplnění sociálních potřeb vedou k silnější potřebě navazovat kontakty s ostatními lidmi. Riziko, že se stanou obětí podvodu, mají vyšší právě osoby psychicky zranitelné. S potřebou navazovat kontakty souvisí i další riziko, a to sociální izolace. Pachatelé mohou být mylně zahrnuti do navazování sociálních vazeb. Těm poté stačí předstírat falešný zájem o starší dospělé, kteří jsou osamělí, a telefonicky je zapojit do podvodu. Většinou jde o starší dospělé, kteří žijí sami, neboť se jim nedostává „dohledu“ od rodinných příslušníků (Shao et al., 2019).

2.3 Protiprávní jednání

Podle Spirita (2014) stojí na počátku protiprávního jednání porušení povinnosti. Jeho následkem bývá právní odpovědnost delikventa. Rozlišujeme na trestné činy, přestupky, disciplinární delikty (Spirit, 2014).

2.3.1 Trestný čin

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2022).

Spirit (2014) říká, že u trestného činu jde o takový společností nebezpečný čin, který je definován trestním zákonem, kde jsou uvedeny jeho znaky. K označení trestný čin je třeba úmyslné zavinění, pokud není trestním zákonem stanoveno jinak. V tomto případě

může jít i o zavinění z nedbalosti. Za postižení delikventů odpovídá soud. Ten může uložit některý z těchto trestů:

- odnětí svobody;
- obecně prospěšné práce;
- ztráta čestných titulů;
- zákaz činnosti;
- propadnutí majetku nebo věci;
- peněžitý trest;
- nebo vyhoštění.

Všechny tresty jsou měřeny taxativně (Spirit, 2014).

2.3.2 Trestní odpovědnost

K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2022).

Trestní odpovědnost můžeme jinými slovy pojmenovat odpovědností za trestné činy. Spácháním trestného činu vzniká právní skutečnost, která zakládá trestněprávní vztah mezi pachatelem – subjektem trestní odpovědnosti – a státem. Možným trestem, uloženým v rámci zákona, vzniká povinnost pachatele vykonat trest, tím je dosaženo podstaty trestní odpovědnosti (Spirit, 2014).

2.4 Oběť trestného činu

Velikovská (2016) uvádí ve své publikaci pojem „primární oběť“. Pod tímto pojmem uvádí oběť, která je zasažená nejvíce a bezprostředně (Velikovská, 2016).

Roubalová (2019) vidí samotné chápání pojmu oběť jako problematické. Někteří považují za oběť pouze osobu přímo zasaženou, jde o velice úzké vymezení. Druhým pohledem je rozšíření tohoto pojmu i o blízké osoby oběti. Nejširší pojetí hovoří o oběti nejen jako o osobě zasažené trestným činem, ale řadí sem i další události např. válečné konflikty či přírodní katastrofy (Roubalová et al., 2019).

Kdo je oběť trestného činu vymezuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Definuje ji jako fyzickou osobu, které bylo trestným činem spáchaným jinou osobou

ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo se na její úkor pachatel obohatil. Spadá sem i pokus nebo plán spáchání trestného činu. Vedl-li trestný čin ke smrti oběti, jsou jako oběti považováni také příbuzní oběti. Patří sem sourozenec, manžel, registrovaný partner, osvojitel, osvojenec, ale také osoba vyživující oběť ke dni její smrti. Může to být více osob.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů také zaručuje stejná práva všem obětem. Oběti nesmí být diskriminovány na základě jejich rasy, vyznání, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, zdravotního postižení nebo věku.

Tentýž zákon rozlišuje oběti zvláště zranitelné. Patří sem:

- dítě;
- osoba vysokého věku;
- osoba s fyzickým, mentálním nebo psychickým postižením, hendikepem, nebo smyslovým poškozením, pokud mají vliv na okolnosti případu;
- oběť trestného činu obchodování s lidmi, trestného činu znásilnění, trestného činu týrání osoby žijící ve společné domácnosti;
- oběť trestného činu proti lidské důstojnosti (sexuální důstojnost), trestného činu s obsahem násilí, nátlaku nebo hrozby násilí (Zákon č. 45/2013 Sb.).

Podle McKenneové, Golladayové a Holtfreterové (2020) může fakt, že je osoba obětí trestného činu, být velmi matoucí. Některé trestné činy mohou zahrnovat blízké osoby (člen rodiny, přítel), což může vést k vyvolání negativních emocí nebo váhání se sdílením informací (McKenna et al., 2020).

Podle statistiky, která byla poskytnuta Policií ČR pro účely této bakalářské práce, byl senior jako objekt napadení v roce 2021 v celkem 76 případech (6x loupež, 9x úmyslné ublížení na zdraví, 15x nebezpečné vyhrožování, 4x vydírání, 2x útisk a 35x krádež). V roce 2022 se jednalo o 75 případů z toho 8x loupež, 13x úmyslné ublížení na zdraví, 13x nebezpečné vyhrožování, 2x násilí proti skupině obyvatel a 32x krádež.

2.4.1 Práva obětí

Oběť má podle zákona 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, právo na poskytnutí bezplatné odborné pomoci a na právní pomoc a poskytnutí právních informací.

Dále má oběť podle téhož zákona právo na informace. Ty jsou jim poskytovány Policií České republiky, policejním orgánem, státním zastupitelstvím, orgány veřejné

moci nebo zdravotnickým zařízením. Právo na informace má také osoba, která neumí český jazyk.

Zákon rovněž stanovuje, že oběť má právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, kam patří třeba zákaz sdělovat totožnost nebo poskytování osobních údajů oběti, právo na ochranu před druhotnou újmou nebo právo na peněžitou pomoc (Zákon č. 45/2013 Sb., 2010-2022).

Svenssonová (2020) říká, že práva obětí by měla mít stejnou prioritu jako práva pachatelů. V rámci trestního řízení by neměla probíhat sekundární viktimizace. Zároveň ale uvádí, že snaha o podporu obětí trestných činů nemá upozadřovat úsilí o nápravu pachatelů (Svensson a Gallo, 2021).

2.5 Pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2022).

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník dále říká, že pachatelem je i ta osoba, která použila ke spáchání trestného činu jinou osobu. Ta osoba nesmí být trestně odpovědná z těchto důvodů: nedostatek věku, osoba je mladší patnácti let, nepřičetnost (pro duševní poruchu nemohl rozpoznat protiprávnost nebo ovládat své jednání), omyl anebo jednala v krajní nouzi, nutné obraně nebo šlo o jinou okolnost, která vylučuje protiprávnost. Vztahuje se to také na osoby, které samy nejednaly nebo jednaly ale nezaviněně. Zákon říká, že pachatelem trestného činu je také ta osoba, která použila ke spáchání trestného činu takovou osobu, jejíž jednání nebylo ve zvláštním smyslu nebo pohnutky předpokládané zákonem (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2022).

Podle statistiky, která byla poskytnuta Policií ČR pro účely této bakalářské práce, se senioři dopouštějí trestných činů v minimální míře, nejčastěji u dopravních nehod – za rok 2021 to bylo 265 seniorů, za rok 2022 potom 496 seniorů, jde zhruba o 15 % všech viníků dopravních nehod.

2.6 Podvod

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník definuje podvod jako obohacení tím, že je někdo uveden v omyl, je využito něčího omylu nebo je zamlčena podstatná skutečnost. Tyto skutky vedou k patrné škodě na majetku oběti podvodu. Pachateli bude uložen trest. Jedná se o odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Výše trestu záleží na způsobené škodě ale také na tom, zda byl už za takový čin potrestán.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník zaručuje trest i těm pachatelům, kteří trestný čin připravovali nebo obohatili místo sebe někoho jiného (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2022).

Uvedení v omyl je předstírání okolností, které neodpovídají skutečnému stavu věci, což znamená, že neodpovídají skutečnosti. Pokud pachatel využije něčího omylu, aby sebe nebo někoho jiného obohatil. Neupozorní na něj. Zamlčení podstatných informací znamená, že pachatel nesdělí oběti takové informace, které by vedly k tomu, že by oběť zvolila jiné řešení.

Také rozlišuje formy podvodného jednání. Pro účely této bakalářské práce se nejvíce hodí podvodníci – podnikavci. Jsou to takoví podvodníci, kteří si dokáží získat důvěru cizích lidí. Využívat k tomu mohou předstírání, že jsou někým jiným. Nebrání se používání převleků nebo falešných dokladů. Když připojí ještě vhodné chování, mají volnou cestu k financím důvěřivých lidí. Mohou také vzbuzovat soucit, lítost (Penzeš, 1996).

Podle Skopalové (2019) se dívá současná kriminologie s despektem na konstituční školy, které spojují chování lidí, kteří se jednají protiprávně s jejich stavbou těla. Podvody, podle této teorie, nejčastěji páchají lidé pyknického typu, jsou zavalití, mají krátké tělo, kulatý široký obličej, měkkí svalstvo, a lidé astenického typu, ti jsou štíhlé postavy, mají dlouhé končetiny, úzká ramena, slabé svalstvo a podlouhlý obličej. Dalšími dvěma typy, které rozlišuje jsou atletický, zde převažují násilné delikty, a dysplastický typ, tito lidé mají sklon k mravnostním deliktům nebo násilné kriminalitě (Skopalová, 2019).

2.6.1 Druhy podvodů

Podle Martinkové a Biedermanové (2019) bývají senioři nyní terčem různých, kolikrát agresivních prodejních praktik. Tyto praktiky se často vyskytují jak na klasických prodejních zájezdech, tak na předváděcích akcích. Senioři ale mohou být

šizeni i při klasických běžných nákupech služeb nebo zboží (Martinková a Biedermanová, 2019).

Martinková a Biedermanová (2019) svým výzkumem zjistili, že 2,2 % osob se setkalo s tím, že se z nich někdo cizí pokusil vylákat finanční obnos, dokonce větší finanční obnos. U těchto osob se to pachatelům podařilo (Martinková a Biedermanová, 2019).

Z tiskové zprávy České obchodní inspekce vyplývá, že už v roce 2017 se šmejdi začínají přesouvat z klasických předváděcích akcí jinam. Konkrétně se jedná o přesun do internetového obchodování nebo telefonických nabídek. Také ve zprávě potvrdili, že mezi oběťmi převažují senioři (Česká obchodní inspekce, 2018).

2.6.2 Podvod na seniorech

Viktimizace podvodů u seniorů je chápána jako komplexní problém zahrnující pokles fyzických funkcí, kognitivní poruchy, odlišné emocionální i motivační priority nebo rozdíly v důvěře nebo situační souvislosti (Shao et al., 2019).

Nováková (2013) se dívá na kriminalitu páchanou na seniorech především jako na neférovou v rámci obecného morálního chování. Uvádí, že pachatelé počítají s handicapem stáří, ať jde o fyzickou, mentální či sociální stránku. Zaměřují se na pocity samoty, naivitu, důvěřivost a celkový pokles zdatnosti fyzické i duševní. Řadí sem: podvody u domovních dveří spojených s lacinými triky pachatelů, nebo organizované prodejních výletů s tím spojené uzavírání pochybných smluv (Nováková, 2013).

Rebovich (2021) také pracuje s faktem, že starší komunita je náchylnější k podvodům kvůli přílišné důvěře převážně v případech phishingových mailů (Rebovich a Corbo, 2021).

Web Internetem bezpečně phishing charakterizuje jako podvodnou techniku, která využívá komunikační a informační technologie, aby útočník získal citlivé údaje jako např. přihlašovací údaje, hesla, čísla kreditních karet apod. Principem je přesné napodobení žádosti nebo upozornění od provozovatele dané stránky, aby oběť phishingu byla nucena zadat své přihlašovací údaje či jiné citlivé údaje. Šíření je zajišťováno převážně emailem, který obsahuje i odkaz na stránky, už však na podvodné (Internetem Bezpečně, 2018).

2.6.3 Podomní prodej

Podle webu Krizport.cz existuje mnoho případů podvedení zákazníků nebo donucení podpisu smlouvy pod nátlakem tzv. šmejdů v rámci podomního prodeje. Od smluv je poté těžké odstoupit. Zneužívají zde důvěřivosti či nedostatečné informovanosti o podepisování kupních smluv. Web dále uvádí nejčastější sortimenty, které jsou nabízeny např. potřeby pro domácnost nebo zdravotnické pomůcky, a to za vyšší cenu. Mezi hlavní rizika řadí: zákaznickou nepřipravenost na nákup, neprověření si prodejce, není možné srovnat zboží nebo podepsání smlouvy (Krizport.cz, 2020).

2.6.4 Předváděcí akce

Web Krizport.cz také uvádí rizika spojená s převáděcími akcemi. Řadí sem psychologický nátlak, kdy jsou zákazníci dotlačeni k nákupu zboží, protože je argumentováno tím, že dostali např. oběd nebo dárky. Další si berou zákazníka jako rukojmího, kdy se akce koná mimo domov a zákazník se nemá, jak dopravit domů než s prodejcem. Tito prodejci se nebojí ani zadržet osobní doklady, které si vyberou na začátku akce a vrátí je jen tehdy, když účastník podepíše smlouvu. Zákazník také nemá informace, jaký je postup při reklamaci či odstoupení od smlouvy, neboť nezná sídlo provozovny nebo kontakty (Krizport.cz, 2020).

2.6.5 Telefonické podvody

Podle webu i-senior.cz se stále více objevují telefonické podvody, pro které se používá pojem navolávky. Ty probíhají vždy podle stejného či podobného scénáře. Hovor přichází z neznámého čísla. Osoby na druhém konci tvrdí, že jsou příbuzným, často vnukem v potížích, nebo jeho blízkým přítelem, který tvrdí, že je vnuk v potížích. Vymyslí si příběh, který končí tím, že potřebuje naléhavě finanční hotovost, pro kterou si přijde kamarád nebo kurýr (I-senior, 2012-2023).

Bieda a Park (2021) ve svém článku uvádějí, že telemarketingové hovory jsou stále velmi rozšířené. Důvodem může být velká ziskovost. Další velkou skupinou jsou ti, co volí telefon proto, že to pokládají za nejjednodušší. Vzhledem k tomu, že se stále objevují

nové způsoby výběru a převodu finančních prostředků, otevírají se podvodníkům další možnosti a zvyšuje se šance uspět (Bieda a Park, 2021).

2.6.6 Charitativní žádosti

Rebovich (2021) označuje jako účinný trik podvodníků přesvědčit seniory, aby přispěli a darovali část svých finančních prostředků na charitu, na tzv. dobrou věc. Charitativní organizace prosí širokou veřejnost o dary. Využívá k tomu, poštu, telefon či internet. Informace, které poskytuje, jsou nepravdivé či zavádějící. Snaží se svým charitám dávat názvy, které znějí oficiálně, aby občané nepojali podezření (Rebovich a Corbo, 2021).

3 Prevence

Ministerstvo vnitra České republiky v rámci prevence vymezuje tři pojmy. Jedná se o preventivní politiku, prevenci kriminality a objekty prevence kriminality.

Preventivní politika se zabývá především eliminací sociálně patologických jevů. Dále také snížením motivů nebo příležitostí pro páčání trestných činů. Orgány preventivní politiky jsou: orgány činné v trestním řízení (Policie České republiky, státní zastupitelství, soudy, systém justice), zájmová sdružení občanů nebo církev. Je součástí trestní politiky (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

Cílem souborů v rámci prevence kriminality, vyvíjené aktivitou nejen státu, je snížení rozsahu a závažnosti kriminality včetně následků. Má svou strukturu.

První je sociální prevence. Ta má měnit nepříznivé podmínky, ekonomické nebo společenské, které vedou k páčání trestné činnosti. Dá se jen těžko měřit. Druhým stupněm je situační prevence. Zde hraje hlavní roli zkušenost. Druhy kriminality jsou spojené s určitou dobou, místem a okolností. Zavádějí nejrůznější opatření, aby minimalizovali kriminogenní podmínky. Její úspěšnost je vysoká. Třetím a posledním stupněm je prevence viktimitnosti a pomoc obětem trestných činů, který zakládá na různých konceptech, především na bezpečném chování, různé s ohledem na kriminální situace (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

Ministerstvo vnitra dále vymezuje pojem objekty prevence kriminality. Patří sem kriminogenní faktory, zde se jedná o sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality. Dalším pojmem jsou potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti a posledním jsou potenciální či skutečné oběti trestných činů (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

Holas (2019) uvádí, že priority českého systému prevence kriminality najdeme ve Strategii prevence kriminality. Jedná se o závazný dokument, který je přijímán na čtyřleté nebo pětileté období. Spolu s dalšími institucemi ho sestavuje Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky. Musí být schválen vládou (Holas, 2019).

3.1 Prevence podvodů na seniorech

Podle Shao et al. (2019) je prvním krokem k prevenci nebo dokonce zastavení podvodů na seniorech co nejpřesnější identifikace vysoce ohrožených. K identifikaci slouží rozpoznání rizikových faktorů (Shao et al., 2019).

Policie České republiky na svých stránkách uvádí preventivní informace týkající se seniorů. Jde o rady pro seniory, jak se mohou chránit před okradením, předejít riziku přepadení, zabezpečit majetek nebo se také vyhnout podvodu, kam zařadili např.: nepouštět nikoho cizího do bytu ani neotevírat hned dveře, nedůvěřovat lidem, které neznají, instalovat bezpečnostní řetízek, nechat si předložit služební průkaz nebo volat na úřad, odmítat podomní nabídky výher v loterii, odmítat podomní prodej nebo promýšlet podpisy závažných dokumentů (Policie České republiky, 2023).

4 Sociální práce

Zákon č. 108/2006 Sb. vymezuje pojmy týkající se sociální práce. Říká, že sociální služba je činnost nebo soubor činností, které podle tohoto zákona zajišťují pomoc a podporu osobám, kterým hrozí sociální vyloučení nebo jejich začlenění (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

Profesní komora sociálních pracovníků na svých stránkách přehledně definuje, co je sociální práce. Jde o činnost specializovanou a pomáhající. Cílem je zvyšovat či stabilizovat kvalitu života lidí, pokud je ohrožena nebo omezena. Vykonávají ji kvalifikovaní sociální pracovníci. Základními hodnotami jsou lidská práva a sociální spravedlnost. Pomáhá jednotlivcům, skupinám nebo komunitám ke zlepšení nebo obnovení sociálního fungování (Profesní komora sociálních pracovníků, b.r.).

Podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, má každá osoba nárok na základní sociální poradenství v rámci řešení své nepříznivé sociální situace. Služba je poskytnutá bezplatně. Stanovuje také rozsah a formu pomoci, která zachovává lidskou důstojnost, vychází z individuálních potřeb, podporuje samostatnost, motivuje a posilňuje sociální začlenění. Služby jsou a musí být poskytovány v zájmu osob a náležité kvalitě (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

Fentonová (2021) zakládá hodnoty sociální práce na pochopení struktur a okolností, které ovlivňují lidi, kteří se nerozhodují ve vzduchoprázdnu. K neštěstí, stresu či skutečným problémům mohou vést chudoba nebo nerovnost (Fenton, 2021).

4.2 Působnost

Zákon o sociálních službách stanovuje, kdo smí vykonávat státní správu. Nejvyšším orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dále státní správu vykonávají krajské úřady v rámci přenesené působnosti, obecní úřady obcí s rozšířenou působností (přenesená působnost), okresní správy sociálního zabezpečení a Úřad práce České republiky a jeho krajské pobočky. Obce a kraje mají působnost v oblasti sociálních služeb (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

4.3 Sociální služby

Zákon č. 108/2006 Sb. rozlišuje základní druhy a formy sociálních služeb. Mezi druhy patří sociální poradenství, což se dále dělí na základní a odborné, služby sociální péče a služby sociální prevence. Sociální služby mohou být poskytovány v určitých formách – pobytové, ambulantní a terénní (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

4.4 Sociální pracovník

Zákon jasně vymezuje předpoklady pro výkon sociálního pracovníka, rovněž stanovuje vzdělání, které člověk musí mít, aby se mohl stát sociálním pracovníkem. Předpoklady sociálního pracovníka jsou následující: plná svéprávnost, bezúhonnost zdravotní a odborná způsobilost, kterou stanovuje tento zákon. Odbornou způsobilostí se rozumí dosažené vyšší odborné vzdělání v rámci vzdělávacího akreditovaného programu nebo vysokoškolské vzdělání (bakalářský, magisterský nebo doktorský studijní program). Programy musí být zaměřeny na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii nebo speciální pedagogiku. Zákon také říká, že sociální pracovník je povinen se dále vzdělávat, čehož dosáhne pomocí kurzů, odborných stáží, účastí na školicích akcích nebo konferencích. Zaměstnavatel je povinen mu ho zabezpečit. (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

Sociální pracovník figuruje jako prostředník, a to mezi klientem a danou společností. Jeho povinností je řídit se zákonem (Osobnost sociálního pracovníka, etická kodex pracovníka, b.r.).

Podle Elichové (2019) je sociální pracovník renesanční člověk. Sociální pracovník by měl být všestranný a mít tyto vlastnosti: zralá osobnost, odpovědnost, slušnost, poctivost, vstřícnost, empatie, schopnost naslouchat, trpělivost a další. Nevynechává ani odborné vzdělání, které je neustále rozšiřováno a doplňováno. Sociální pracovník je podle ní ten, kdo dává výslednou podobu sociální práci. Ve výsledcích svého výzkumu uvádí nejčastější projevy, které charakterizují profesionalitu. Patří sem: přijímání klienta takového, jaký je, aktivní naslouchání, vnímání problémů v souvislostech, řešení situací klienta, důvěryhodnost a práce jako zábava (Elich, 2019).

Zákon 108/2006 Sb., stanovuje rozdíl mezi sociálním pracovníkem a pracovníkem v sociálních službách. Každému stanovuje své předpoklady, vzdělání a náplň práce (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

4.4.1 Etický kodex sociálního pracovníka

Základ etického kodexu sociálních pracovníků má základ ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Listině základních práv a svobod České republiky, v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a spojitost má také se zásadami etiky, které definovala Mezinárodní federace sociální práce. Sociální pracovník má povinnost vykonávat svou práci svědomitě, zodpovědně a řídit se nejvyššími standardy profesionality. Kodex obsahuje hodnoty sociální práce (lidská důstojnost, sociální změna, sociální rovnost, mezilidské vztahy a mlčenlivost a diskretnost), etická zodpovědnost (ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, k profesi a odbornosti sociálního pracovníka a ke společnosti), etické problémy a dilemata a závaznost etického kodexu (Etický kodex sociálního pracovníka, 2023).

4.5 Zařízení sociálních služeb

Zákon o sociálních službách říká, jaká zařízení mohou být vedena jako zařízení sociálních služeb. Jedná se mimo jiné o tato zařízení: domovy pro seniory, denní a týdenní stacionáře, nízkoprahová denní centra, terapeutické komunity, sociální poradny, zařízení následné péče, chráněné bydlení, domovy pro osoby se zdravotním postižením a další (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

4.5.1 Základní činnosti poskytování sociálních služeb

Zákon č. 108/2006 Sb. stanovuje také základní činnosti, které jsou poskytovány v zařízeních sociálních služeb. Patří sem mimo jiné pomoc zvládat běžné úkony starání se o sebe s tím spojené i osobní hygieně, sociální poradenství, zprostředkování kontaktů s okolím nebo zajišťování pomoci v rámci chodu domácnosti. Rozsah služeb je stanoven prováděcím právním předpisem jednotlivě. Poskytovatelé jsou povinni zajistit vždy základní činnosti (Zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2023).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíl práce, výzkumné otázky

Tato kapitola obsahuje podkapitoly týkající se cíle práce a výzkumných otázek.

V rámci bakalářské práce byly stanoveny dva cíle. Jsou to:

1. Identifikace nejúčinnější preventivní strategie této oblasti použitelné pro sociální pracovníky
2. Zjištění nejčastěji vyskytovaného druhu podvodů páchaných na seniorech

V návaznosti na cíl práce byly stanoveny dvě výzkumné otázky, které z něj vyplývají. Jde o následující dvě:

VO1: Jaká je podle sociálních pracovníků a Policie ČR informovanost o možném riziku, že se s podvody mohou setkat?

VO2: Jaká jsou a zda jsou dostatečná preventivní opatření ze strany sociálních pracovníků a Policie ČR?

6 Design výzkumu

Tato kapitola obsahuje podkapitoly týkající se metody výzkumu, která obsahuje i otázky z rozhovorů, techniky sběru dat, charakteristiku výzkumného souboru, realizace a etiky výzkumu a podkapitolu analýzy dat.

6.1 Metody výzkumu a techniky sběru dat

Pro zpracování praktické části bakalářské práce byla zvolena forma kvalitativního výzkumu.

Hendl (2005) jej označuje jako pružný typ výzkumu, kdy v jeho průběhu nevznikají jen výzkumné otázky, ale i hypotézy nebo nová rozhodnutí. Sběr dat a jejich analýza trvají déle, ale probíhají současně (Hendl, 2005).

Podle Olecké (2010) se postup kvalitativního výzkumu utváří v průběhu sběru dat. Tento typ výzkumu je vysoce validní. Zkreslení jsou minimalizována tím, že získaná data neprocházejí velkým počtem transformací. Olecká dále uvádí, že výzkum má nízkou reliabilitu. Výzkumník interpretuje výsledky po svém, což znamená, že jiný výzkumník by mohl dojít k jiným závěrům (Olecká a Ivanová, 2010).

Metodou sběru dat bylo dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru.

Podle Ruslina (2022) je metoda polostrukturovaného rozhovoru v sociálních vědách velmi využívána. Předpokládá se, že názory respondentů budou vyjádřeny otevřeněji než ve standardizovaném rozhovoru, jako např. u dotazníků. Polostrukturovaný rozhovor je flexibilní a umožňující klást nové otázky v průběhu rozhovoru, které jsou kladeny v návaznosti na odpovědi klientů (Ruslin et al., 2022).

Policisté ČR v rámci polostrukturovaného rozhovoru dostávali následující otázky:

1. Setkal/a jste se s případy, kdy byl senior obětí podvodu?
2. Kolik jich zhruba ročně bývá?
3. Jaký druh se objevuje nejčastěji? (podomní prodej, předváděcí akce...)
4. Jsou podle vás senioři dostatečně informováni o podvodech, kterých se mohou stát obětí?
5. Jak konkrétně vypadá prevence ze strany PČR, která má seniory varovat?
6. Je podle vás dostatečná?

Sociální pracovníci v rámci polostrukturovaného rozhovoru dostávali následující otázky:

1. Setkal/a jste se s případy, kdy byl senior obětí podvodu?
2. S kolika zhruba?
3. Jaký druh se objevuje nejčastěji? (podomní prodej, předváděcí akce...)
4. Jsou podle vás senioři dostatečně informováni o podvodech, kterých se mohou stát obětí?
5. Víte o nějakých preventivních opatřeních nebo podnikáte vy nějaké preventivní kroky, které by měly seniory varovat/informovat?
6. Je to podle vás dostatečné?

Výzkum byl proveden během měsíce dubna roku 2023. První rozhovor s policistou byl zprostředkován rodinným příslušníkem, který pracoval u policie. Další rozhovory byly zprostředkovány následně.

Rozhovory se sociálními pracovníky proběhly na základě předchozí telefonické domluvy. Probíhaly v kancelářích respondentů. Otázky jsem měla připravené předem ve dvojí podobě. Jedna sada byla určena pro sociální pracovníky, ta druhá pro policisty. Otázky byly podobného znění.

6.2 Zásady tvoření otázek

První otázka byla zvolena jako ujišťující, že se respondenti opravdu s takovými případy setkali. Druhá poté pro představu, jak často musejí podvody na seniorech dotázaní respondenti řešit.

Třetí otázka už směřovala konkrétněji na nejvíce vyskytující se druh podvodu. Cílem bylo zjistit, jestli nějaký druh podvodu vede nad ostatními, nebo se o pomyslné prvenství přetahuje více druhů.

Čtvrtá otázka se zaměřovala na informovanost seniorů. Tato otázka měla získat názory respondentů na to, jak se k seniorům informace dostávají, jestli senioři podle nich vůbec ví o hrozícím riziku stát se obětí podvodu.

Pátá a šestá otázka už se týkaly prevence, která je často zmiňována v odborné literatuře jako velmi důležitá. Cílem bylo zjistit, jaká preventivní opatření probíhají, nebo zda vůbec probíhají, ať už v městech, organizacích zaměřujících se na tento problém nebo

akce organizované Policií ČR. Poslední, šestá, otázka se zabývala osobními názory respondentů na dostatečnost prevence. Jak účinné preventivní akce jsou.

6.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořili respondenti ze dvou skupin odborníků, kteří se tématem podvodů na seniorech zabývají. První skupina respondentů byla tvořena policisty z tiskových center v rámci Jihočeského kraje. Druhou část tvořili sociální pracovníci z Prachaticka. Bylo provedeno celkem 7 rozhovorů, z toho 3 od policistů a 4 od sociálních pracovníků. Vzhledem k tomu, že se informace už opakovaly, nebyly provedeny další rozhovory. Lze tak mluvit o saturaci výzkumu, kdy by oslovení dalších respondentů nepřineslo žádné další nové výsledky či skutečnosti.

Respondenti byli vybíráni tak, aby byli s touto problematikou seznámeni a měli s ní dlouhodobější zkušenosti. Proto byli osloveni sociální pracovníci, kteří pracují se seniory, a to v různých institucích, ať už se jedná o městský úřad, seniorskou poradnu nebo probační a mediační službu. Oslovení policisté pracují jako tiskoví mluvčí, kteří zároveň provádějí preventivní akce.

První dotázaná sociální pracovnice (SP1) pracuje již řadu let na městském úřadě. Do jejích kompetencí spadá mimo jiné také prevence kriminality. Spolupracuje s dalšími organizacemi, které se zaměřují na seniory a působí na daném území. Právě ona poskytla kontakty na osoby, které se zabývají touto problematikou, a které by tedy mohly být dalšími respondenty výzkumu této bakalářské práce.

Druhá dotázaná sociální pracovnice (SP2) pracuje na stejném úřadě na oddělení sociální ochrany. V rámci výkonu státní správy se věnuje také sociální práci se seniory.

Třetí dotázaný, sociální pracovník, muž, (SP3), se problematikou zabývá již od roku 2007. Pracuje mimo jiné v občanské poradně, kam mohou právě senioři docházet se svými problémy.

Poslední dotázaná (SP4) pracuje na probační a mediační službě. Tato sociální pracovnice odmítla nahrávání, proto byly její nejdůležitější odpovědi zaznamenávány rovnou písemnou formou.

První policistka (PČR1) pracuje jako tisková mluvčí a preventistka na Oddělení tisku a prevence Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje. U policie pracuje již více než 15 let. S její pomocí byly provedeny i následující rozhovory.

Další dva oslovení policisté, žena (PČR2) a muž (PČR3), pracují jako tiskoví mluvčí územních odborů Policie ČR Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje. Územní odbory v rámci zachování anonymity nemohou být uvedeny, neboť tyto odbory mají pouze jednoho tiskového mluvčího.

6.4. Analýza dat

Data získaná z rozhovorů byla přepsána do písemné podoby. Pro analýzu dat byla zvolena metoda otevřeného kódování. Tato metoda vedla k vyhodnocení získaných informací. Nejdůležitější výsledky budou zpracovány do diagramů.

6.5. Etika výzkumu

Všechny rozhovory byly realizovány na základě souhlasů respondentů. Pro zachování anonymity zúčastněných respondentů byly v textu použita taková rozlišení respondentů, která ji zaručují. Při odmítnutí souhlasu s nahráváním byl rozhovor rovnou zaznamenáván v písemné podobě. Zaznamenány byly nejdůležitější odpovědi.

První kontakt probíhal po telefonu. V té chvíli byli případní respondenti seznámeni s tématem a cíli bakalářské práce. Zmíněny byly i některé otázky, aby si dokázali představit, na co bude rozhovor zaměřen a také proto, aby mohli respondenti odmítnout rozhovor, např. z důvodu, že k této problematice nemají co říct, neboť s ní nepřicházejí v rámci své pracovní činnosti do kontaktu.

Po souhlasu s rozhovorem do praktické části bakalářské práce bylo domluveno, kdy a jak bude probíhat další spolupráce.

Všichni respondenti byli ujištěni, že v bakalářské práci nebudou použity žádné údaje, které by porušily jejich anonymitu, např. jména., a také, že veškeré informace budou použity pouze pro účely této bakalářské práce.

7 Výsledky

Tato kapitola obsahuje výsledky kvalitativního výzkumu v rámci této bakalářské práce, který probíhal pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Výzkum byl uskutečněn pomocí dvou různých typů polostrukturovaných rozhovorů. Jeden byl připraven pro policisty a druhý pro sociální pracovníky.

Otázky byly pro obě skupiny podobné. Lišily se pouze v tom, že otázky pro policisty se zaměřovaly přímo na Policii ČR např. Jaká preventivní opatření provádí Policie ČR? Pro sociální pracovníky to bylo bráno více obecněji. Týkaly se prevence, druhů podvodů, které se nejčastěji objevují a osobní názory respondentů.

Výzkum byl zaměřen na prevenci, proto byli osloveni pouze policisté a sociální pracovníci, jejichž pracovní náplní je práce se seniory. Policisté, kteří byli osloveni, pracují v Jihočeském kraji, tudíž se veškeré poznatky týkají tohoto kraje. Sociální pracovníci pracují v sociálních službách v Prachaticích či Prachaticku, poznatky z této části se proto vztahují na tento region.

Bohužel při oslovení respondentů docházelo, zvláště u skupiny sociálních pracovníků, k neochotě poskytnutí rozhovoru, kdy neustále rozhovor odsouvali s odůvodněním velkého pracovního vytížení. I při samotném rozhovoru se tento snažili krátkými odpověďmi co nejrychleji ukončit, vyjma SP1. U skupiny policistů se tento problém částečně objevil u respondenta PČR2.

7.1 Policie České republiky

Dotázaní policisté odpovídali na jim položené otázky následovně:

1. Setkal/a jste se s případy, kdy byl senior obětí podvodu?

PČR1: „S těmito případy se jako policejní tisková mluvčí a preventistka setkávám každý týden. V policejních přehledech, tzv. svodkách, se v průběhu týdne vždy nějaký případ objeví, dříve to bývali především tzv. Navolávači, kdy se např. podvodník vydával za vnuka a chtěl po poškozeném např. zaslání peněz, v poslední době se však podvodná činnost přesouvá do on-line prostředí. Dále jsem měla možnost se s tímto problémem na

mé praxi na obvodním oddělení, kde jsem sloužila před nástupem na současnou moje místo.“

PČR2: *k dané otázce odpověděla stroze „ano“*

PČR3: *„Na současném místě jsem krátkou dobu, ale na současném místě mám větší přehled v celokrajském měřítku a mohu říct dle policejních svodek se v rámci jihočeského kraje tyto případy objevují téměř každý týden. Před nástupem na toto místo jsem sloužil na obvodním oddělení, kde jsem se s tímto problémem setkával, a to při osobním styku s poškozenými seniory.*

Všichni dotázaní policisté pracují v současné době jako tiskoví mluvčí a preventisté na oddělení tiskové prevence Krajského Ředitelství Jihočeského kraje Policie České republiky, tudíž se s podvody na seniorech setkávají velmi často. Sice v současné době jen z policejních svodek (hlášení), ale dva z respondentů v nedávné minulosti i prakticky.

2. Kolik jich zhruba ročně bývá?

PČR1: *„Policejní statistiky sledují seniory z pohledu pachatelů, ne poškozených, tzn., že není možné zjistit přesný údaj. Každopádně to bývají vyšší desítky případů ročně.“*

PČR2: *„Zhruba desítky ročně.“*

PČR3: *„Tyto údaje se statisticky samostatně nesledují, ale určitě jich bývá desítky. Z působení na obvodním oddělení vím, že toto byl dost častý tzv. nápad trestné činnosti objevující se nejen od podvodníků, kteří neměli vztah k oběti (seniorovi), ale v dosti velké míře i v příbuzenském vztahu oběti“*

Policisté se v odpovědi na danou otázku shodují, že dle policejních svodek řeší každý rok desítky případů. Avšak není možné v současné době říci přesná čísla, jelikož na toto neexistuje přesně vedená policejní statistika v dané problematice tzv. „podvody na seniorech“ a jen odhadovali, že se jedná o desítky případů ročně.

Mimo položenou otázku PČR1 a PČR2, že to spíše bude mnohonásobně více, jelikož z praxe ví, že mnoho seniorů toto ani nehlásí, ať již z rodinných důvodů anebo kvůli takové banální věci, co tomu řekne okolí (např. v spolubydlící v domově důchodců apod.)

3. Jaký druh se objevuje nejčastěji? (podomní prodej, předváděcí akce...)

PČR1: „*Jak už jsem zmínila, jsou to v poslední době především podvody v internetovém prostředí, tzv. kyberpodvody, neboli on-line prostředí. Často to bývají lákavé nabídky do investování např. do kryptoměn. Dále jsou to klasické internetové podvody, kdy nakupující zašle dopředu peníze a zboží mu následně není dodáno. Nejsou výjimečné ani případy, kdy např. ženy uvěří údajnému lékaři či vojákovvi na misi, s vidinou společné budoucnosti mu pošlou peníze, které pak nikdy nedostanou zpět.*

PČR2: „*Nejčastěji to bývají v současné době podvody páchané v kyber prostředí.*“

PČR3: „*V současné době jsou to spíše internetové podvody. Ze dvou zmíněných je to pak spíše domovní prodej.*“

Největší problém respondenti vidí v současné době v tzv. on-line prostředí, kdy PČR1 a PČR3 se i částečně mimo položenou otázku vyjádřili, že je to dáno tím, že do věku seniorů se dostávají osoby, kterým už počítač, chytrý telefon, a hlavně internet něco říká. Zde se podepsalo i období COVIDU, kde celá republika, možná Evropa nebo svět, byla uvázána jen na tyto technologie. Z odpovědí hlavně PČR1 a PČR2 vyplývá, že se objevuje zvýšený nárůst podvodů na seniorech, jako jsou investice do kryptoměn nebo klasické podvody, kdy si senior objedná zboží, předem ho zaplatí a zboží poté nedorazí. Objevují se ale také další, jaké však blíže nespecifikovali.

4. Jsou podle vás senioři dostatečně informováni o podvodech, kterých se mohou stát oběti?

PČR1: „*Informace jsou vždy potřeba a vzhledem k tomu, že stále přibývají nové druhy podvodů, je potřeba neustále o novinkách informovat.*“

PČR3: „*Informovanost by se určitě měla zvýšit, o což se snažíme.*“

Odpovědi na tuto otázku nebyly zcela jednoznačné a respondenti se trochu otázky vyhýbaly, respondent PČR2 ani na tuto otázku neodpověděl, pokud se nebere za odpověď „nebudu se k této otázce vyjadřovat“. Jinak z odpovědí respondenta PČR1 a PČR3 vyplývá, že svět podvodníků se neustále zdokonaluje a reagovat je těžší a těžší. Mimo položenou otázku respondenti PČR1 a PČR3 se vzájemně shodli na tom, že i přes veškerou snahu je to jen část jejich náplně práce a nemohou se jí plně věnovat, i když se snaží, ale kolikrát jsou podvodníci dál, než sahá jejich informovanost, o kterou se neustále snaží.

5. Jak konkrétně vypadá prevence ze strany Policie ČR?

PČR1: „*Policejní preventisté, ale i policisté na obvodních odděleních či kriminalisté pracují se seniory především formou besed, kdy je cílem varovat je před nebezpečnými situacemi, které je mohou potkat – ať už se to týká majetkové trestné činnosti, kdy by měli být opatrní na své věci a v neposlední řadě jsou to právě internetové podvody. V letošním roce vznikl nový projekt KYBER RÁDCE, který je zaměřen na širokou veřejnost, tím pádem i na seniory...Kromě besed vydáváme rovněž preventivní články, rozdáváme na nejrůznějších akcích preventivní materiály – letáky a brožury, dále pak reklamní předměty např. s reflexními doplňky, aby byli senioři chráněni i v dopravě.*“

PČR2: „*Policisté provádí každý rok preventivní besedy se seniory také na... V březnu jsem byla například u seniorů v obci..., kde jsem jim představila nový projekt Jihočeské policie „Kyber rádce“, kterým jsem seniory seznámila s aktuálními podvodnými praktikami v kyber prostoru. Další témata, která se seniory pravidelně probíráme se týkají bezpečnosti v dopravě, obezřetnosti při nakupování, atd.*“

PČR3: *Nově pořádáme preventivní přednášky, které mají veřejnost informovat o neaktuálnějších trendech v oblasti podvodů.*“

Z rozhovorů vyplynulo, že policie pořádá nejrůznější preventivní besedy a přednášky s cílem seniory varovat před samotným nebezpečím ale i konkrétními druhy podvodů. Vydávají nejrůznější brožury (Obezřetný senior) a informační materiály, píší preventivní články. Tento projekt reaguje na zvyšující se počet internetových podvodů. Uskutečňován je v rámci preventivních přednášek zahrnující aktuální metody internetových podvodníků i způsobů, jak se bránit.

6. Je to podle vás dostatečné?

PČR1: „*Měřítka úspěšnosti prevence neexistuje. Přesto je nutné prevenci dělat, protože jen tak můžete předcházet trestné činnosti. V podstatě senioři jako poškození existovali vždy a existovat budou, ale díky preventivním akcím je naděje, že jich bude méně.*“

PČR3: „*To nyní nelze říct, jelikož v současné době neexistuje, jak jsem již zmiňoval žádná policejní statistika vedená v tomto problému. Ale i kdyby existovala, tak by musela být vedená dříve, než začali preventivní akce, aby bylo porovnání.*“

Z odpovědí respondentů vyplývá, že je to těžko zodpověditelná otázka, kdy respondent PČR2 nedokázal odpovědět. Nejvíce proč na tuto otázku nelze odpovědět vystihuje odpověď respondenta PČR3, jelikož neexistuje daná statistika vedená před konáním preventivních akcí, dle které by šlo posuzovat úspěšnost a neúspěšnost těchto akcí.

7.2 Sociální pracovníci

Dotázaní sociální pracovníci odpovídali na jim zodpovězené otázky následovně:

1. Setkal/a jste se s případy, kdy byl senior obětí podvodu?

SP1: „*Míníme-li formy jako je obelhávání, napadení, krádeže, tak určitě ano...Ale určitě tady jsme se s tím setkali a není to tak dávno.*“

Určitě jo. Já jsem Vám to i vlastně napsala. Míníme-li formy jako je obelhání, napadení, krádeže, tak určitě ano. U fyzického týrání budeme asi mluvit potom třeba dál ještě, ale Vy jste myslela, ale jako obětí podvodu.

To znamená nějaký podomní prodejci nebo něco takovýho. Určitě je to asi měsíc, kdy Městská policie tady v Prachaticích řešila podvodné jednání lidí, kteří chodili s takovými jakoby bezpečnostními zámky, který byly samozřejmě předraženy. Stály kolem 6 500Kč, když jsme pak zjišťovali cenu, tak asi 1 300Kč normálně stojí ten zámeček. Chodili po bytech, přitom v Prachaticích je vyhláška o zákazu podomního prodeje, že nesmí vlastně nabízet tohleto. Policie to řešila. Samozřejmě pak správní věci kolem toho, což není podstatné pro Vaši výpověď. Ale určitě tady jsme se s tím setkali a není to tak dávno. Nemyslím jen v minulosti, protože nevím za jaké období, ale tohleto je zhruba měsíc stará informace od městské policie. Včera zasedala komise sociální a prevence kriminality rady města Prachatic, která se právě tímhle chováním jednala a bylo takhle postiženo asi šest seniorů, což máme informace, možná jich bylo daleko více, ale o těch my se třeba těžko dozvíme. Jinak občanská poradna může na to reagovat, může pomoci těm lidem, protože do čtrnácti dnů vlastně, protože ta smlouva byla někde na ulici s nima

podepsána a tím pádem do čtrnácti dnů ji můžou vypovědět, je neplatná a tak dále. To už ale asi víte z nějakých dalších studií. Takže odpověď je ano, setkala, setkala ve své profesi jednak s obelháváním, samozřejmě krádežemi, podvodným jednáním a není to jenom teda k těm zámkům, ale ještě právě říkala kolegyně včera preventistka kriminality, že také s tima energiema, jo že nabízí jako vlastně upláčí trošičku lidí a tak dále.

SP2: „ano“

SP3: „Ano, takové seniory jsem řešil v rámci své služby v Občanské poradně.“

SP4: „Ano“

Z odpovědí respondentů je zjevné, že v rámci svého zaměstnání se s tímto problémem setkávají. Dle odpovědi SP1, že se o těchto případech dozvídají se zpožděním např. při zasedání komise, které se účastní i zástupce policie, kdy uvedla i příklad posledního podvodu tzv. podomního prodeje. Z odpovědi vyplývá, že osobně se podvedenými seniory setkává respondent SP3 v rámci své služby v Občanské poradně.

2. S kolika zhruba?

SP1: „Budou to jednotky. Jednotky jo nebo desítky.“

Budou to jednotky. Jednotky jo nebo desítky. Jako že by to bylo úplně jako pravidelně nebo něco takovýho to určitě ne. Víte, že i v novinách minulý týden byl článek, že v Prachaticích vlastně převod peněz byl uskutečněnej, že zase se nechala paní zlákat. Je to velký problém. Ted' dál to vyšetřovat. Byla podvedena, nicméně dělala, byla svéprávná, dělala to jako ve své dobré vůli, ale z neznalosti, z neznalosti toho a o tom, jak pak bude dál prevence, tak o tom budeme mluvit dál. Tak já bych řekla v jednotkách asi no. Tak v jednotkách, že se s tím setkáváme, když by to bylo za celý rok, tak třeba řeknu dvě desítky, dvě desítky. Záleží, jak je to zjištěný, jak je to podchycený.

SP2: „Nevím přesně“

SP3: „Jedná se o desítky seniorů, kteří nějakým způsobem naletěli podvodníkům.“

SP4: „50“

Tato otázka byla pro respondenty dost těžce zodpověditelná, jelikož ani zde se nevedou žádné statistiky o podvodech týkající se seniorů a jejich odpovědi byl jen hrubý odhad v desítkách případů. Respondent SP2 se této odpovědi radši vyhnul.

3. Jaký druh se objevuje nejčastěji? (podomní prodej, předváděcí akce...)

SP1: *„Já bych řekla, že jsou to takový ty zaobalený předváděcí akce...Možná teď v té poslední době...tak je to ten podomní prodej.“*

Já bych řekla, že jsou to takový ty zaobalený předváděcí akce jako. Ten podomní prodej my už jsme se s ním dlouho nesetkali. Byl velký problém před několika lety, kdy v domě s pečovatelskou službou, tam jsou jako nejkřehčí ti senioři jo, mají nejmiň peněz, jsou handicapovaní, sociálně slabí, takže tam oni zaměřovali svoje, do baráků, do vil asi nepudou jo nebo do kde ví, že jsou lidi vzdělaní, mají informace a takový, tím nemyslím, že v těchle zařízeních jsou hloupi lidé, ale jsou slabší jo, jsou křehčí jako na všechno, na tu sociální situaci. Tak asi s tímhle. Jako krádeže třeba co byly, tak tam jako bych řekla, že to samozřejmě v těch obchodech je pořád. Něco se řeší, nějaký drobný a tím nemyslím, že by to bylo z nedostatku, že by neměli finanční prostředky, ale prostě lidi kradou a kradli a krást určitě budou i do budoucna jo, takže kdybych to viděla. Možná teď v té poslední době, když byste to teď aktuálně, tak je to ten podomní prodej, kterej je u nás zakázanej. Jo

SP2: *„podomní prodej, předváděcí akce – nyní v ne velmi omezeném rozsahu, energošmejdi – podvodem vylákané podpisy na smlouvách o přestupu k jinému dodavateli, rodinní příslušníci – převody majetku i u omezeného na svých právech, odebrání důchodu – části nebo celého“*

SP3: *„Ještě několik let dozadu to byly zejména předváděcí akce, nyní jsou to zejména návštěvy různých prodejců u seniorů doma (tedy podomní prodej), ale objevují se již i případy podvedených seniorů na internetu.“*

SP4: *„Využití dobročinnosti seniora – půjčky v „tíživé“ životní situaci. Množí se podvody po internetu typu, kterému se dříve říkalo sňatkový podvod.“*

Respondenti se u této více méně shodli na problematice podomního prodeje a předváděcích akcí, kde vlastně podvodníci využívají dobročinnosti seniorů. I když měli rozdílný názor, jaký druh je v současné době aktuálnější. Respondent SP2 dále zmínil rodinné příslušníky a respondenti SP3 a SP4 podvody v on-line prostředí.

4. Jsou podle vás senioři dostatečně informováni o podvodech, kterých se mohou stát obětí?

SP1: *Nevím, co tím myslíte dostatečně. Dostatečně je čtyřka. Jo, nebo tak. Určitě my vydáváme společně se společností Krebul a Seniorpointem Prachatic SeniorPointPress. To je bulletin, který vychází jednou za tři měsíce a pokaždé v každém tom čísle je vždycky okénko v uvozovkách z poradny, kde upozorňujeme na nějaký příklady špatný praxe. Já Vám ten časopis třeba...teda časopis, ho tu zrovna nemám, tady mám nějaký výstřížky, já Vám ho potom dám, abyste si tam, teď tam jsou tři příklady, jsou to jasné konkrétní příklady, jak prostě a jak i postupovat, když už teda to udělám, tak jak postupovat dál. Minulý týden, takže to je jedna forma ta písemná. Vychází to jak v tištěné podobě, ve zvětšeném písmu, což je důležitý, že to nejsou žádné blechy, že si to můžou přečíst i senioři. Vydáváme to ve zvukové podobě, že nahráváme s redaktorem Českého rozhlasu panem Malinou ve zvukové podobě pro nevidomé a slabozraké, pro senioři, který už méně čtou, takže to je ta druhá, druhá...takový druhý benefit toho a tak to je ten časopis. Potom jsou to webové stránky našeho města, když se něco objeví, něco takovýho, tak i třeba, tak i třeba preventistka prevence kriminality, když se třeba hodně kradlo v Kauflandu kabelky a to, tak tam nalepovali takový štítky jako „Dávejte si pozor na peněženku“ „Dávejte si pozor na mobil“ „Dávejte si pozor na otevřenou kabelku“, jo tak vždycky je to takový jako nárazový, že si myslíme, že to postihne pár těch lidí, kterých se to dotýká. A třetí forma jsou různé přednášky. Tak například teď jsme měli, jako když to vezmu, je teďkon na březem dubem, tak minulý týden pan místostarosta Jan Kotrba, který je právník, tak ten měl přednášku, přednášku ochrana spotřebitelů, to znamená, jak uzavírat smlouvy, jak nenaletět na telefon, že vám volají, a vy víceméně s tím souhlasíte, oni vám pošlou e-mail a vy ho klidně podepíšete nebo něco takovýho, tak to měl v Radničním sále pro, pořádala Seniorská občanská společnost, to je seniorský hnutí tady v Prachaticích, takže to byla dvouhodinová preventivní přednáška přesně na to téma, o kterém teďkon Vy tady mluvíte. Měl tam spoustu příkladů a lidi se hodně ptali, právě hodně na to telefonování, jo, asi je to nějaká nová doba na těch sociálních sítích něco nabízím, jo, přijďte a tak dále. Prozrazují své vlastně osobní data takový, když vám někde napíšu, vypíšete pomalu číslo účtu a nevím, co všechno, tak...Samozřejmě by to být nemělo, přesto jsou lidi strašně důvěřiví, pořád stále ti starší. Já už teda taky patřím do starších lidí, ale přece jenom těch informací mám daleko víc než někdo, kdo je běžně doma v důchodu. No a pak proběhla, je to, to je asi měsíc a půl, já si myslím, že jsem Vám to tam taky vytiskla, vlastně do Prachatic míří moudrá sovička. To je vlastně vzdělávání seniorů prostřednictvím tabletů, počítačů, chytrých telefonů, kde, kde vlastně až přijeli až z Prahy. Oni to dělají pod nějakou, prostě pod nějakým projektem, že to je zdarma ten*

lektor. A vlastně je tam dycky tak třicet lidí, kteří třeba zase intenzivně dvě hodiny pracují, jak pracovat s tím mobilem, počítačem, jak se právě vyvarovat těmhle technikám. Takže si myslím na město Prachatice, na malý město Prachatice, že to je dost. Navíc máme každá čtvrtek dvě a půl hodiny nebo dvě hodiny otevřený klub Sen, počítačový Klub Sensen, kam může kdokoli, kdykoliv přijít v uvozovkách s jakýmkoli problémem, nejen teda, že mu nejde otevřít počítač, nefunguje myš, ale i to, že třeba mu přišly nějaký tydle podvodný maily a oni je buď sami se snaží vyřešit nebo je pošlou do občanský poradny nebo do poradny na ochranu spotřebitele a tak dále a tak dále. Jo, takže to si myslím, že jako i v té oblasti té prevence to město nějakým způsobem se snaží a pak samozřejmě v rámci nějakých depistáží, návštěv sociálně slabých rodin nebo osamocených seniorů. Kolegyně s odboru sociálních věcí taky preventivně se snaží působit, když narazí na nějaký takovejhle problém.

SP2: „kdyby senioři chtěli být informováni, museli by se více po informacích pít, to ovšem většinou nedělají, osoby vyššího věku, pokud nejsou již aktivní vyhledávači informací, je velmi těžké poučit, neboť se domnívají, že jim by se to stát nemohlo – výsledkem je, že se domnívám, že široce dostupnou formou předávání potřebných varování, nejsou dostatečně informováni.“

SP3: „Domnívám se, že kdo ty informace chce mít, tak je má. Probíhá celá řada kampaní, přednášek, seminářů...O řadě případů se mluví třeba v televizi, píše se v novinách i na internetu.“

SP4: „Senioři jsou informováni dostatečně, ale nedbají. Zvlášť neopatrní jsou senioři k internetovým podvodům.“

Dle slov respondentů mají senioři dostatečnou možnost být informováni s ohledem na možné podvody jich se týkajících, ale stává se, že o to senioři nemají zájem a tzv. se nepídí. Hlavní problém respondenti vidí v tom, že jsou senioři velmi důvěřiví i vůči cizím lidem a nechají se rychle přesvědčit s tím, že se jim toto přeci stát nemůže. Respondent SP4 poukázal, že zvlášť neopatrní jsou senioři v on-line prostředí.

5. Víte o nějakých preventivních opatřeních nebo podnikáte vy nějaké preventivní kroky, které by měly seniory varovat/informovat? (Prachatice, Prachaticko)

SP1: „Určitě my vydáváme společně se společností Krebul a Seniorpointem Prachatice SeniorPointPress...jsou různé přednášky....tak minulý týden měl pan místostarosta, který je právník, tak ten měl přednášku ochrana spotřebitelů...Navíc máme každý čtvrtek dvě a půl hodiny otevřený počítačový klub Sensen.“

SP2: „Těch aktivit, kde by podobné info mohl starší člověk získat, je několik, ale většinou už není zájem je hledat. Důležitá je regulace podomních prodejů jednotlivými obcemi, myslím, že média tyto informace předávají také, informovanost od rodiny, aktivnějších přátel, předáváme informace na odborech sociálních věcí, všude kde se objevuje sociální pracovník, tak podání základního sociálního poradenství. Myslím, že úpravy legislativy související s uzavíráním smluv mimo prostory sídla firmy, prostě srozumitelně informovat o možných rizicích ohrožené osoby.SP3: „Realizujeme v naší organizaci celkem pravidelně vzdělávací akce, zaměřené na to, jak nenaletět podvodníkům. V našem městě jsou vydávána různá periodiky, kde jsou informace též často uváděny, vydávány jsou i různé preventivní materiály, případně distribuujeme mezi seniory materiály, které jsme získali od spolupracujících organizací a institucí.“

SP3: Realizujeme v naší organizaci celkem pravidelně vzdělávací akce, zaměřené na to, jak nenaletět podvodníkům. V našem městě jsou vydávána různá periodika, kde jsou informace též často uváděny, vydávány jsou i různé preventivní materiály, případně distribuujeme mezi seniory materiály, které jsme získali od spolupracujících organizací a institucí.

SP4: „Příčinou mnoha podvodů je samota seniora, kdy nemá s kým by sdílel běžné problémy a hledá blízkou duši, rozptýlení. Nejlepší prevence je funkční rodina.“

Jako preventivní opatření jsou nejčastěji zmiňovány přednášky, brožury, časopisy nebo vzdělávací akce. Konkrétně se jedná o:

- Časopis SeniorPointPress – vydáván městem Prachatice jednou měsíčně v tištěné i online podobě, který vždy obsahuje část věnovanou podvodům;
- Občanská poradna;
- Zákaz podomního prodeje vyhláškou vydanou městem;
- Počítačový klub SenSen.

Jako důležitou složku prevence zmiňují sociální pracovníci rovněž funkční rodinu. Podvodníci se totiž zaměřují převážně na osamělé seniory.

6. Je to podle vás dostatečné?

SP1: „...si myslím na město Prachatice, na malý město Prachatice, že toho je dost.“

SP2: *Myslím, že u některých osob, bez rozdílu věku, je zbytečné jakékoliv varování, informování, poučení, nedbají nebo nechťejí dbát. Prostě i při skutečném poučení tu zásadní chybu, že se nechají napálit podvodníky, nebo zneužívat rodinou apod., udělají. Takže si myslím, že začít s takovouto informovaností, varováním a poučením, jak být obezřetnější by bylo potřeba již od školy, aby člověk ve stáří byl trochu připraven. Tedy si myslím, že v některých částech je informovanost nedostupná, tedy nedostatečná pro danou cílovou skupinu. Zároveň se domnívám, že pokrýt celou skupinu ohrožených osob, možných obětí podvodu, nebude nikdy zcela možné bez jejich aktivního zájmu.*

SP3: „Nic ani nikdy nefunguje na 100%. Vždy se najde někdo, kdy byl na x různých přednáškách, dostal několik různých tištěných materiálů a přesto podlehne a stane se obětí podvodníků. Je to hodně i o osobní zodpovědnosti seniorů i o tom, že nemohou být tak důvěřivý, jako tomu bylo dříve.“

SP4: „Nevím“

Respondenti, kromě SP4, více méně shodují, že na tak malou oblast jako je Prachaticko, je preventivních opatření, ať jsou to články, časopisy besedy apod., poměrně dost, ale pokud senior buď je bez zájmu prevenci vyhledávat nebo jí aspoň naslouchat na besedách, tak může být prevence sebelepší, ale 100% účinná nikdy nebude.

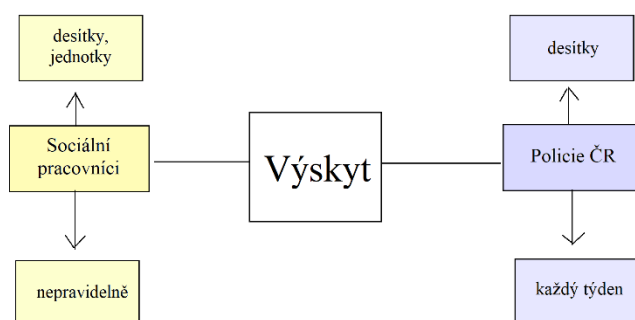

Diagram 1: Výskyt podvodů na seniorech 1

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Výskyt podvodů na seniorech, jak je viděly obě oslovené skupiny, shrnuje diagram 1.

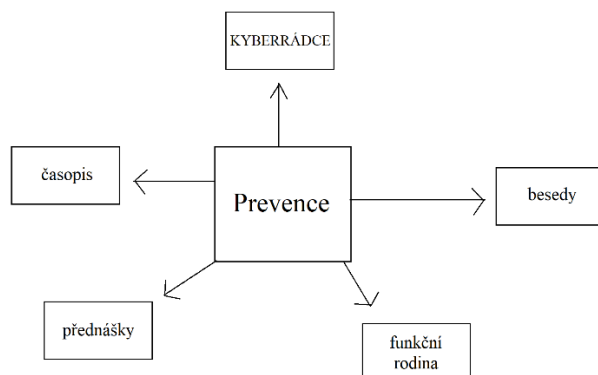

Diagram 2 – Preventivní opatření 1

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Preventivní opatření, která nejčastěji zmiňovali sociální pracovníci i policisté shrnuje diagram 2.

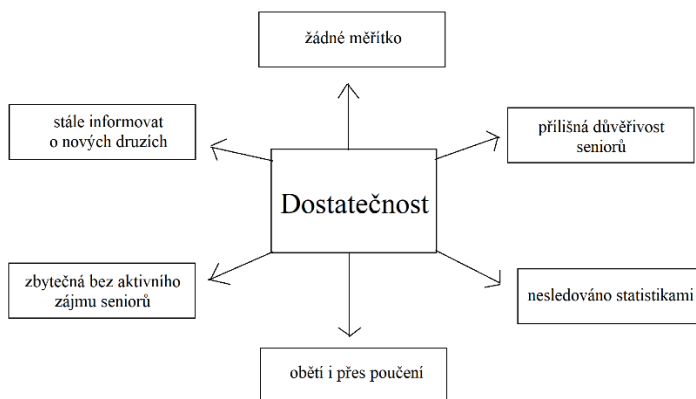

Diagram 3 - Dostatečnost 1

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Dostatečnost preventivních opatření, jak ji vidí obě skupiny respondentů, shrnuje diagram 3.

7.3 Výzkumné otázky – výsledky

Tato podkapitola obsahuje shrnutí výsledků rozhovorů jako odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

1. Jaká je podle sociálních pracovníků a Policie ČR informovanost seniorů o možném riziku, že se s podvody mohou setkat?

Podle sociálních pracovníků záleží především na seniorech a jejich aktivitě vyhledávání buď samotných informací nebo nějakých preventivních přednášek. Také hovoří o tom, že ten, kdo chce informace mít, tak je má.

Policisté hovoří o tom, že je třeba informovanost neustále zvyšovat a aktualizovat, neboť se objevují stále nové druhy podvodů, jako např. internetové podvody, a o to se Policie ČR právě snaží.

Informace o hrozícím riziku stát se obětí podvodu, není k dispozici jen na internetu, ale i v sociálních službách věnující se seniorům, kam může dorazit každý senior. Tam mohou získat všechny potřebné informace o hrozícím nebezpečí i o tom, jak se bránit a jak nenaletět podvodníkům.

2. Jaká jsou a zda jsou dostatečná preventivní opatření ze strany sociálních pracovníků a Policie ČR?

Z výzkumu v rámci této bakalářské práce vyplývá, že preventivních opatření je celá řada, ať už ze strany Policie ČR, sociálních služeb nebo jednotlivých měst.

Policie ČR pořádá preventivní besedy nebo přednášky s cílem varovat seniory před samotným nebezpečím ale i konkrétními druhy podvodů. Vydávají nejrůznější brožury a informační materiály. Píší preventivní články. Tento rok vznikl nový projekt Policie ČR zvaný KYBER-RÁDCE, který byl policisty vytvořen pro Jihočeský kraj. Tento projekt reaguje na zvyšující se počet internetových podvodů. Uskutečňován je v rámci preventivních přednášek zahrnující aktuální metody internetových podvodníků i způsobů, jak se bránit.

Dostatečnost nebo úspěšnost těchto preventivních opatření se podle naprosté většiny respondentů nedá stanovit. Snahou Policie ČR i sociálních pracovníků je podvody na seniorech minimalizovat právě pomocí preventivních opatření, které provádějí.

Teoretická část práce obsahuje odstavec zaměřený na webové stránky Policie ČR, která tam uvádí preventivní opatření, jak se bránit proti různým trestným činům, jako např. nepouštět nikoho cizího do bytu ani neotevírat dveře, pořídit si bezpečnostní řetízek, chtít předložit služební průkaz nebo nedůvěřovat neznámým lidem.

7.4 Cíle práce – výsledky

1. Identifikace nejúčinnější preventivní strategie této oblasti použitelné pro sociální pracovníky

Z výsledků výzkumu vyplývá, že nelze říci, která preventivní strategie je nejúčinnější, neboť nikdy nic nefunguje na 100 %. Mohou být pořádány nejrůznější přednášky, besedy, vydávány časopisy, ale bez zájmu seniorů tyto akce navštěvovat, odnést si z nich důležité informace a rady, kterými se poté budou řídit, jsou bezvýznamné. To samé platí i obráceně, pokud budou mít senioři zájem o získávání informací týkající se podvodů, ale preventivní opatření nebudou fungovat.

2. Zjištění nejčastěji vyskytovaného druhu podvodů páchaných na seniorech

Výsledky se v tomto případě liší. Zatímco oslovení sociální pracovníci řadí na první místo v četnosti výskytu podomní prodej, u oslovených policistů vedou internetové podvody, které jsou stále častější. Sociální pracovníci je také zmiňují, ale jen okrajově, jako nově se objevující.

8 Diskuse

Výzkum bakalářské práce byl zaměřen na zjištění nejúčinnější preventivní strategie a také na identifikaci těch nejrozšířenějších podvodů na seniorech, které se objevují v současné době.

Z rozhovorů se sociálními pracovníky i s policisty vyplývá, že jedním z důvodů, které výrazně zvyšují viktimizaci starších osob, je jejich přílišná důvěřivost. Tento výsledek podporuje také Shao (2019), který také chápe důvěřivost jako problém. Někteří starší lidé si ještě neuvědomili, že v dnešní době už nejde tolik věřit ostatním lidem, jako tomu bývalo dříve. Právě to je činí zranitelnými. Dalším důvodem, který zmiňuje jak článek, tak sociální pracovníci, je funkční nebo spíš nefunkční rodina. Také si myslím, že pokud má senior rodinu, se kterou se stýká, je s ní v kontaktu, je zde mnohem menší riziko, že se stane obětí podvodu.

Zatímco Martinková a Biedermanová (2019), zmiňují ve své literatuře jen předváděcí akce nebo prodejní zájezdy, výsledky výzkumu říkají, že se stále více objevují případy, kdy se podvodníci přesunuli do internetového prostředí. Není se čemu divit. Doba postupuje. Vše se přesouvá do online prostředí, tak proč ne podvody. Spousta seniorů je už dnes aktivní i v tomto prostředí.

Zmíněný Shao ve svém článku říká, že důležitou prevencí je identifikace vysoce ohrožených osob pomocí rozpoznání rizikových faktorů. To je sice zcela logické a pochopitelné, ale těžko proveditelné. Když je senior aktivní a sdílný, je to něco jiného. Pokud je ale senior jen zavřený doma bez jakéhokoliv sociálního kontaktu s okolím, jak u něj chcete rozpoznat rizikové faktory? Ani o něm nemusíte vědět. Budete chodit od domu k domu, od bytu k bytu a takové seniory vyhledávat? Nebudete pak ale jako podvodníci z podomního prodeje?

Prevence. Zmiňována je každou chvíli. Jak je důležitá. Ano, je důležitá. Je potřeba pořádat preventivní akce. Sociální pracovníci jich vyjmenovali v rámci rozhovorů celou řadu, a to jen na Prachaticku. Policisté také pořádají různé besedy nebo vydávají brožury, vytvořili dokonce nový projekt. Rady, jak nenaletět, najdete i na jejich webových stránkách. Výzkum tedy říká, že snaha ze strany policistů, sociálních pracovníků a organizací je. Jenže žádná prevence nebude fungovat, pokud je jednostranná. Když senioři nebudou tyto akce navštěvovat, vyhledávat si informace, jsou tyto akce pro ně zbytečné. Nefunguje to takhle jen v prevenci. Je to ve všem.

V rámci zpracovávání bakalářské práce jak teoretické části, tak i praktické části a následné jejich porovnání, jsem došla k názoru, že teorie zahrnutá v bakalářské práci v základních důvodech, jako např. důvěřivost seniorů, se shoduje at' s dotazovanými sociálními pracovníky, tak i s policisty. Na druhou stranu je docela překvapivé zjištění, že skupina dotazovaných policistů a skupina sociálních pracovníků se rozchází v aktuálním problému. Kdy skupina dotazovaných policistů vidí problém v podvodech v internetovém prostředí a skupina dotazovaných sociálních pracovníků se drží spíš problému zmiňující se v teoretické části jako je podomní prodej a předváděcí akce. Proč překvapivé? Tak třeba proto, že by tyto složky měly úzce spolupracovat, ale dle zjištění to tak asi úplně nebude.

V současné době jsou senioři čím dál gramotnější v nových technologiích, jako jsou chytré telefony, počítače apod., kde jsou v on-line prostředí čím dál zranitelnější, ale literatura či i dotazovaná skupina sociálních pracovníků, tento problém nebere jako hlavní. Toto je pro mě zarážející, jelikož si myslím, že po období „COVIDU“ problém podomního prodeje a předváděcích akcí dost ustoupil.

Když se vrátím k otázce č. 2, kde jsem se ptala, s kolika případy se setkali, respektive setkávají, tak obě skupiny respondentů odpovídaly stejně, že jsou to desítky, ale nebyly si jisté a jednalo se spíše o tipy. Zde je docela zarážející, že o této problematice neexistují žádné statistické údaje a v současné době není možné zjistit přesný počet těchto případů. Je to škoda, protože by se z těchto údajů mohlo dojít k závěru buď, že je to velmi vážný problém, který tvoří např. třetinu trestné činnosti v rámci sledované oblasti, anebo naopak, že je tak banální číslo a tomuto problému nemá cenu věnovat tolik úsilí.

Informovanost seniorů o podvodech? Tady narážíme na zajímavé odpovědi respondentů. Tak třeba: téměř všichni respondenti uvedli, že propagačních materiálů, preventivních akcí je dost i dle materiálů, které uvedly, by se s tím dalo souhlasit. Kdy u první skupiny respondentů vyplývá, že je toto dost těžké, neboť jak je známo, tak podvodníci jsou vynalézaví a jak se říká tzv. o krok napřed. Druhá skupina respondentů vidí problém spíše v seniorech, kteří buď nechtějí naslouchat o nebezpečí jím hrozící (mně se to přeci stát nemůže) anebo jsou straně důvěřiví, a i když se o informace zajímají, pravidelně navštěvují preventivní besedy, tak stejně podvodníkovi podlehnou. Pak může být prevence jakákoli, ale nikdy nemůže být sto procentní.

Když shrnu odpovědi na dané otázky a vlastně i teorii, tak by se dalo říct, že prevence jak ze strany Policie České republiky, tak i ze strany sociálních pracovníků je poměrně dost. Mohu říct, že jsem byla až překvapená, kolik informačních materiálů a akcí se

provádí na poměrně malém území. Ale jak již bylo zmíněno, nikdo nikoho nemůže nutit, aby informace zjištěné ze zmíněné prevence dodržoval. Převážná většina seniorů je svéprávná a rozhoduje se svobodně. Ano, podvodníci jsou výborní řečníci a málokdo jim nepodlehne, ale tady už asi nepomůže žádná prevence, spíše právní (trestně právní) prostředky tomuto zabraňující, a hlavně tvrdší postihy za tyto případy ať v přestupkovém řízení nebo trestním řízení. Nevím, ale tak mi připadne, že do dnes se ještě nenašla technika, jak seniory přesvědčit, že i jim se to může stát. Tady by se dalo cílit na multimediální prostředky (např. spoty mezi sledované seriály seniory), ale i na rodiny seniorů, tedy na ty, které seniora nechtějí podvést.

Po zpracování mnou provedeného výzkumu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, jsem si uvědomila, že mé otázky by měly být ve stylu, na které by neměla padnout odpověď jen ano či ne. Spíše bych je tvořila tak, aby byly více otevřené a bez návodných doplnění jako to mám u otázky č. 3.

9 Závěr

Tato bakalářská práce přinesla objasnění a definování základních pojmů souvisejících s problematikou podvodů na seniorech. Rozvedeny byly nejčastější důvody, proč jsou senioři náchylnější stát se obětí trestného činu, jako je např. podvod.

Za tímto účelem byla provedena rešerše literatury k zjištění aktuálních trendů, která byla porovnána s výsledky kvalitativního výzkumu na základě rozhovorů s policisty a sociálními pracovníky, kteří se věnují této problematice.

Čerpáno bylo z domácích i zahraničních zdrojů. Použita byla odborná literatura, odborné články ale také např. webové stránky Policie ČR. Jako zdroje byly použity také zákony České republiky.

Bakalářská práce se věnuje převážně prevenci těchto podvodů. Praktická část se zaměřuje na zmapování preventivních opatření prováděnými policisty z oddělení tisku a prevence Jihočeského kraje a sociálních pracovníků pracující v této sociální oblasti na Prachaticku.

K realizaci praktické části bakalářské práce byla použita technika kvalitativní výzkumné strategie. Výzkumný soubor tvořili policisté a sociální pracovníci, kteří se zabývají touto problematikou. Ti byli dotazováni pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Cílem práce bylo zjistit, která preventivní opatření jsou prováděna, a které je to neúčinnější. Opařeních byla zjištěna celá řada, ať už od Policie ČR nebo sociálních pracovníků. Konkrétní neúčinnější preventivní opatření se stanovit nepodařilo. Z rozhovorů vyplývá, že žádné opatření není stoprocentní. K podobnému závěru dochází i v otázce, který druh podvodu je nejčastější. Tam se skloňují dva druhy. Jedná se o podomní prodej a podvody na internetu, které jsou stále častější.

Z rozhovorů se sociálními pracovníky, tak i s policisty vyplývá, že je prováděno spousta preventivních akcí, jako např. besedy, vydávání článků v časopisech, letáky apod., ale ani jedna skupina nezmínila využití medií jako televize, rádia nebo internetové prostředí a když tak jen okrajově. Vzhledem k dnešní době si myslím, že tato média mají na seniory největší vliv. Samozřejmě vždy záleží a bude záležet na seniorovi, jak vážně si tento problém bere k srdci anebo si to jen vyslechne a řekne si „TOHLE SE MI STÁT NEMŮŽE“. Zde by pak měla se zapojit hlavně rodina, jelikož ať chceme nebo ne, tak jak sociální pracovník, tak i policista bude pro seniora cizí.

Pro případný navazující výzkum by bylo vhodné zaměřit se buď na jiné regiony a zmapovat jejich preventivní opatření, nebo na seniory samotné. Jak si oni sami uvědomují riziko, že se mohou stát obětí podvodu, zda ví o preventivních opatřeních, na koho se obrátit pro získání informací nebo kam jít, když už se obětí stanou a jak to řešit. Pokud se stali obětí podvodu, nebo jiného trestného činu, jak je to poznamenalo, jaký to na ně mělo vliv, jak se s tím vypořádali, nebo co vnímají jako největší příčinu toho, že se stali obětí podvodu.

Bakalářská práce Podvody na seniorech – prevence a řešení problému v kontextu sociální práce může sloužit jako informační materiál.

Cíl práce považuji za naplněný a domnívám se, že závěry této práce jsou využitelné i v praxi sociálních pracovníků.

Bibliografie

- 1) BIEDA, J., PARK, S., 2021. Affluent Senior Citizens and Telemarketing Fraud. *Journal of Student Research* [online]. 10(1) [cit. 2023-01-28]. DOI: 10.47611/jsrhs.v10i1.1408. ISSN 2167-1907. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/350549579_Affluent_Senior_Citizens_and_Telemarketing_Fraud
- 2) ČESKÁ OBCHODNÍ INSPEKCE, 2018. *Klasické předváděčky na ústupu, šmejdí se přesouvají na internet*. [online]. ČOI. Praha: Česká obchodní inspekce [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://www.coi.cz/klasicke-predvadecky-na-ustupu-smejdi-se-presouvaji-na-internet/>
- 3) ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L., 2011. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. 1. Praha: Grada, 264 s. ISBN 978-80-247-3901-4.
- 4) ČÍRTKOVÁ, L., 2006. *Policejní psychologie*. 1. Plzeň: Aleš Čeněk, 310 s. ISBN 80-86898-73-3.
- 5) ELICH, M., 2019. *Kompetentní sociální pracovník/pracovnice aneb rozvoj měkkých dovedností jako cesta k profesionalitě*. [online]. Socialninovinky.cz. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/570-kompetentni-socialni-pracovnik-pracovnice>
- 6) Etický kodex sociálního pracovníka, 2023. In: *Dchp.cz* [online]. Plzeň: Charita Česká republika [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://www.dchp.cz/res/archive/001/000121.pdf?seek=1561454028>
- 7) FENTON, J., 2021. Radical challenges for social work education. *Social Work Education* [online]. 40(1), 1-3 [cit. 2023-01-29]. DOI: 10.1080/02615479.2021.1858739. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02615479.2021.1858739>
- 8) HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- 9) HOLAS, J., 2019. *Bezpečí, kriminalita a prevence* [online]. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci [cit. 2023-01-28]. ISBN 978-80-7338-185-1. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>
- 10) HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., 2013. *Sociální péče o seniory*. 1. Praha: Grada, 192 s. ISBN 978-80-247-4139-0.
- 11) *Internetem Bezpečně*, 2018. [online]. Internetem Bezpečně. Czech Th!s [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/podvodne-praktiky/phishing/>
- 12) I-SENIOR, 2012-2023. *Pozor na „navolávky“! Seniors ohrožují telefonické podvody. Jak se jim bránit?*. [online]. I-senior.cz. I-senior [cit. 2023-01-28].

Dostupné z: <https://www.i-senior.cz/pozor-na-navolavky-seniory-ohrozujitelefonicke-podvody-jak-se-jim-branit/>

- 13) KRIZPORT.CZ, 2020. *Kriminalita páchaná na seniorech*. [online]. Krizport.cz. Portál krizového řízení JmK [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.krizport.cz/rady/chytre-blondynky-radi/kriminalita-pachana-na-seniorech>
- 14) MARTINKOVÁ, M., BIEDERMANOVÁ, E., 2019. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů* [online]. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, [cit. 2023-01-27]. ISBN 978-80-7338-181-3. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>
- 15) MCKENNA, N., GOLLADAY, K., HOLTFRETER, K., 2020. Integrating General Strain Theory and Trauma-Informed Principles into the Study of Older Adult Victimization. *Journal of Trauma & Dissociation* [online]. 21(2), 187-200 [cit. 2023-01-28]. DOI: 10.1080/15299732.2020.1692410. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15299732.2020.1692410>
- 16) MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2023. *Struktura prevence kriminality*. [online]. Mvcr.cz. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- 17) MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2023. *Prevence kriminality*. [online]. Mvcr.cz. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- 18) MÜHLPACHR, P., 2005. *Schola gerontologica*. Brno: Masarykova univerzita, 314 s. ISBN 80-210-3838-1.
- 19) NOVÁKOVÁ, M., 2013. Senioři v roli oběti a svědka trestného činu. *Bezpečnostní sbory* [online]. 6(2) [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/2-2013/seniori_v_rol_i_obeti.pdf
- 20) OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K., 2010. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. 1. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s. ISBN 978-80-87240-33-5.
- 21) *Osobnost sociálního pracovníka, etický kodex pracovníka*, b.r. [online]. Studijni-svet.cz. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://studijni-svet.cz/osobnost-socialniho-pracovnika-eticky-kodex-pracovnika/>
- 22) PENZEŠ, L., 1996. *Občan a bezpečnost*. 1. Praha: Eurounion, 122 s. ISBN 80-85858-41-X.
- 23) POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2023. *(NE) BEZPEČNÝ VĚK: Když víte, co vás může ohrozit, máte větší šanci se bránit*. [online]. Policie.cz. Policie České republiky [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>

- 24) PROFESNÍ KOMORA SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ, b.r. *Co je to sociální práce*. [online]. Pksp.cz. Praha: Profesionální komora sociálních pracovníků z.s. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <http://www.pksp.cz/co-je-socialni-prace>
- 25) PŘIBYL, H., 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf Jessenius, 96 s. ISBN 978-80-7345-437-1.
- 26) REBOVICH, D., CORBO, L., 2021. The Distillation of National Crime Data into A Plan for Elderly Fraud Prevention: A Quantitative and Qualitative Analysis of U.S. Postal Inspection Service Cases of Fraud against the Elderly. *VICTIMS & OFFENDERS* [online]. 16(3), 407-430 [cit. 2023-01-28]. DOI: 10.1080/15564886.2020.1865225. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15564886.2020.1865225?scroll=top&needAccess=true&role=tab>
- 27) ROUBALOVÁ, M., HOLAS, J., KOSTELNÍKOVÁ, Z., PEŠKOVÁ, M., 2019. *Oběti kriminality: Poznátky z viktimizační studie* [online]. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci [cit. 2023-01-28]. ISBN 978-80-7338-174-5. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/449.pdf>
- 28) RUSLIN, R., MASHURI, S., SARIB, M., ALHABSYI, F., SYAM, H., 2022. Semi-structured Interview: A Methodological Reflection on the Development of a Qualitative Research Instrument in Educational Studies Ruslin. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)* [online]. 12(1), 22-29 [cit. 2023-07-27]. DOI: 10.9790/7388-1201052229. ISSN 2320-7388. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/358906376_Semi-structured_Interview_A_Methodological_Reflection_on_the_Development_of_a_Qualitative_Research_Instrument_in_Educational_Studies_Ruslin
- 29) SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. 1. Praha: Grada, 232 s. ISBN 978-80-247-3850-5.
- 30) SHAO, J., ZHANG, Q., REN, Y., LI, X., LIN, T., 2019. Why are older adults victims of fraud? Current knowledge and prospects regarding older adults' vulnerability to fraud. *Journal of Elder Abuse & Neglect* [online]. 31(3), 225-243 [cit. 2023-01-27]. DOI: 10.1080/08946566.2019.1625842. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/333606802_Why_are_older_adults_victims_of_fraud_Current_knowledge_and_prospects_regarding_older_adults'_vulnerability_to_fraud
- 31) SKOPALOVÁ, J., 2019. *Sociální patologie a prevence u seniorů*. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě.
- 32) SPIRIT, M., 2014. *Úvod do studia práva*. 2. Praha: Grada, 192 s. ISBN 978-80-247-5280-8.
- 33) SVENSSON, K., GALLO, C., 2021. Saying or doing human rights? A study of victim support Sweden. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* [online]. 45(1), 127-138 [cit. 2023-01-29]. DOI: 10.1080/01924036.2020.1719526. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01924036.2020.1719526>

- 34) SVOBODOVÁ, K., 2004-2014. *Komentář: Demografické stárnutí a jeho dopady*. [online]. Demografie.info. Demografické informační centrum [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=764
- 35) TOPINKOVÁ, E., NEUWIRTH, J., 1995. *Geriatric pro praktického lékaře*. Praha: Grada, 299 s. ISBN 9788071690993.
- 36) VELIKOVSKÁ, M., 2016. *Psychologie obětí trestných činů*. 1. Praha: Grada, 168 s. ISBN 978-80-247-4849-8.
- 37) Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách, 2010-2023. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
- 38) Zákon č. 40/2009 Sb.: Trestní zákoník, 2010-2022. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
- 39) Zákon č. 45/2013 Sb.: Zákon o obětech trestných činů, 2010-2022. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>
- 40) ZAVÁZALOVÁ, H., 2001. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. 1. Praha: Karolinum, 97 s. ISBN 80-246-0326-8.

Seznam diagramů

Diagram 1: Výskyt podvodů na seniorech 1

Diagram 2 – Preventivní opatření 1

Diagram 3 - Dostatečnost 1